

ESEJ – Dětská práce jako celosvětový problém

„Jsme první generací, která se může extrémní a hloupé chudobě podívat do tváře. Máme peníze, máme léky, máme na to vědu... ale máme dost vůle na to, abychom z chudoby opravdu učinili historii?“

Bono Vox

Námětem mé eseje je problematika dětské práce. Toto téma jsem si ne zvolila proto, že by bylo důležitější či rozšířenější než ostatní problémy rozvojových zemí. Nemůžeme říci, že například nemoci typu HIV jsou podstatnější než dětská práce a naopak. Všechny tyto problémy jsou rovnocenné a stejně významné. Téma dětské práce jsem si vybrala z toho důvodu, že se týká dětí - nejslabších článků lidské populace, a proto je nutné o tomto tématu mluvit a řešit ho. Ačkoliv nejsem odborníkem na toto téma, pokusím se v této práci alespoň přiblížit otázku dětské práce a upozornit na nejdůležitější a nejpálčivější otázky týkající se tohoto fenoménu.

Nejprve bych tedy vysvětlila, co vlastně dětská práce znamená. Člověk by si pomyslel: „Na tom přece není co vysvětlovat. Pojem dětská práce je všem jasný.“ Ale divili byste se, kolik definic můžeme v odborné literatuře najít. Vysvětlení se diametrálně sice neliší, přesto ale některé odchylky najít můžeme. Tak například Mezinárodní organizace práce (ILO) definuje dětskou práci jako ekonomickou aktivitu dětí, která negativně ovlivňuje jejich zdraví a duševní rozvoj nebo znemožňuje systematické vzdělávání. Jedná se o jakoukoliv práci dětí mladších dvanácti let, nebezpečnou práci dvanácti- až čtrnáctiletých a o tzv. nejhorší formy dětské práce bez ohledu na věk dítěte (Brožura „ROZVOJOVÉ CÍLE TISÍCILETÍ - Manuál globálního rozvojového vzdělávání“, 2006). Podle jiného zdroje „zahrnuje dětská práce všechny formy práce, které jsou vykonávány dětmi mladšími čtrnácti let a které jsou škodlivé pro jejich psychické zdraví a vývoj a brání jim ve školní docházce bez ohledu na to, zda dítě za tuto práci dostává mzdu.“¹ (zatímco ILO do svých statistik zahrnuje pouze ekonomicky aktivní děti).

---

¹ Internetové stránky Internetové stránky programu zahraniční rozvojové spolupráce v ČR [online], [cit. 10. 6. 2007]. Dostupné z: <http://www.rozvojovka.cz/stop_detske_praci.php>.

Kromě definic je však také nutné uvést si typy dětské práce. Mnozí si pod pojmem pracující děti možná představí jen ty děti, které vykonávají běžné manuální práce ať už v průmyslu či v zemědělství, přičemž dostávají pravidelný plat. Některé děti sice pracují v továrnách – tkají koberce, vyrábějí boty a oblečení, mnohé však pracují i v lesnictví, rybnářství, zemědělství (např. na kakaových plantážích). Obrovské množství dětí má však svoji stálou práci doma. „Celé dny obhospodařují pole a dobytek, pečují o své sourozence nebo pracují v rodinné řemeslné dílně.“² Mnohdy také pracují jako sluhové v domácnostech. Dívky jsou bohužel velice často nuceny k prostituci. Obvyklým typem dětské práce bývá i nošení vody. Ve státech, kde je nedostatek pitné vody, musí děti nosit desetilitrové (mnohdy i dvacetilitrové) plastové kanystry s vodou, a to běžně i 6 hodin v kuse! Existují i téměř neuvěřitelné příběhy, kdy jsou rodiče nuceni (ať už kvůli nedostatku jídla pro rodinu či kvůli zaplacení svatby staršího potomka) své dítě zapůjčit věřiteli, u kterého musí zůstat až do té doby, než se mu podaří rodinu z dluhu vyplatit. To se ale ve většině případů kvůli zcela minimální mzdě nikdy nepodaří (<http://www.infoservis.net/art.php?id=1044449613>). Zhruba tři čtvrtiny dětí jsou zaměstnány v nebezpečných podmínkách, jakými jsou práce v dolech, práce se škodlivými chemikáliemi a nebezpečnou technikou – včetně najímání do ozbrojených složek (Brožura „ROZVOJOVÉ CÍLE TISÍCILETÍ - Manuál globálního rozvojového vzdělávání“, 2006).

A jak tedy vypadá život dětských pracantů? Těžko si to někdo z nás může představit. Narodil od dětí v Africe, Indii, .. je pro nás jídlo běžným jevem. Žijeme si v pohodlí, teple, nemusíme nic dělat, jelikož vše za nás (pro nás) udělají rodiče. Některí rodiče dokonce musí své děti nutit chodit do školy, protože jsou jejich potomci příliš zhýčkaní a chtějí se doma povalovat u televize, počítačových her... Netuší, co všechno by africké děti daly za to, aby se mohly vzdělávat. Ty si mohou o základním vzdělání nechat jenom zdát. „Pracující děti žijí v hrozných podmínkách rovnajících se otroctví a trpí vážnými zdravotními problémy, jako jsou onemocnění dýchacího ústrojí, pokožky nebo zraku. Chudoba s sebou přináší i vyšší počet případů sexuálního zneužívání. Děti bývají unášeny a pak buď nuceny k prostituci, nebo pašovány za hranice. Održené od domova mají daleko menší šanci se z područí vymanit. Mnohé jsou prodávány do bohatých států kolem Perského zálivu, některé dokonce vlastními rodiči.“³ V Indii pracují děti i šestnáct či více hodin denně, v kamenolomech, na polích či

---

² Internetové stránky Internetové stránky programu zahraniční rozvojové spolupráce v ČR [online], [cit. 10. 6. 2007]. Dostupné z: <<http://www.rozvojovka.cz/clanky.php?id=418>>.

³ Internetové stránky společnosti Člověk v tísni ČR [online], [cit. 10. 6. 2007]. Dostupné z: <<http://www.infoservis.net/art.php?id=1069233077>>.

plantážích. Vydělají si sotva dost rupií na to, aby nezemřely hlady, často při tom podporují celou rodinu. Do školy nechodí a většina z nich se tedy nikdy nenaučí ani číst ani psát. Často jsou i pětileté děti přivazováni ke tkalcovskému stavu, aby nemohly utéct! Lidé, kteří pracují od svých čtyř, pěti let, vypadají ve čtyřiceti jako starci a brzy umírají (<http://www.infoservis.net/art.php?id=1044449613>). A to ani nemluvíme o životě dětí, které jsou prodávány do nevolnictví – jaké hrůzy tam vůbec mohou zažívat?

Myslím, že každý, kdo si přečte výše uvedené informace, se musí zamyslet nad tím, jak jsou vůbec tato zvěrstva možná? Proč se z dětí stávají stroje na práci místo toho, aby si hrály a užívaly si krásné dětství? Kdo je za jejich zkažené životy odpovědný? Jak lidé vůbec mohou dopustit, aby děti vykonávaly těžkou práci? Není tak jednoduché označit nějakého viníka. Rodiče v rozvojových zemích totiž velmi často nemají na vybranou, pokud chtějí sebe i své děti uživit. Například v Indii prodávají chudí rodiče své děti zaměstnavatelům, jindy pracují přímo pro své příbuzné. Je nutno dodat, že v chudých zemích jsou mnohdy celé domácnosti existenčně závislé na práci svých dětí. Je ovšem paradoxem, že práce dětí chudobu spíše prohlubuje a nepomáhá ji řešit, jak by se na první pohled mohlo zdát. Někdo může namítat, že vzhledem k chudobě je pro některé rodiny pomoc dětí životně důležitá, praxe však ukazuje něco jiného. Ačkoliv nelze popřít, že v krátkodobém pohledu rodina ztratí část svých výdajů, z dlouhodobého hlediska je dětská práce příčinou chudoby a ne jejím následkem nebo dokonce nástrojem k jejímu odstranění. Levná dětská pracovní síla snižuje platy na celém trhu práce a v důsledku trpí celá společnost. Se vzděláním pak roste nejen šance na lepší pracovní podmínky a vyšší plat, ale i sebevědomí, informovanost o lidských právech, otázkách zdraví a životosprávy (<http://www.rozvojovka.cz/clanky.php?id=361>).

Nechci však svoji esej ladit tak pesimisticky, ačkoliv problematika dětské práce je smutným tématem. Místo abychom na někoho házeli vinu za to, že děti jsou nuceny pracovat, podíváme se na obrácenou stranu mince. Existuje totiž řada organizací ať už mezinárodních či státních, řada spolků a sdružení, která se snaží dětskou práci když už ne odstranit (což je považována za nemožné), tak alespoň zmírnit. Jak už jsem zmiňovala na začátku, k významným mezinárodním organizacím zabývajících se chudobou patří Mezinárodní organizace práce (ILO). Jako další bych uvedla neziskovou organizaci RugMark, jejímž cílem je skoncovat s nelegální prací dětí při tkaní kobereců a umožnit dřívějším dětským nevolníkům vzdělání a návrat k normálnímu životu. „Organizace se rozhodla dávat osvědčení

---

firmám prodávajícím koberce, na jejichž tkaní se nepodílely děti. Vznikla tak značka, která je schopna přilákat zákazníky, kteří žádají „čisté“ zboží. Výrobci financují prostřednictvím RugMarku prodejem svých výrobků vzdělání dětských tkalců a dětí z tkalcovských rodin. RugMark už přispěl ke zlepšení životních podmínek více než 3500 dětí a velké části z nich umožnil vzdělání v některé ze třinácti RugMarkem sponzorovaných škol nebo jim zajistil účast v rozličných kurzech a vzdělávacích či volnočasových centrech.“⁴ Známa je i mezinárodní kampaň „Stop dětské práci – je lepší chodit do školy“, jejímž cílem je přispět k odstranění dětské práce ve světě. Kampaň především usiluje o to, aby všechny děti měly možnost řádně a plnohodnotně se vzdělávat. V Indii zase funguje speciální nevládní společnost MV Foundation (MVF), která pomáhá dětem získat zpět své dětství i právo na vzdělání. Od roku 1991, kdy začala MVF boj proti dětské práci ve třech indických vesnicích, se její působnost značně rozšířila – dnes se angažuje přibližně v 6000 vesnicích, ve kterých se jí podařilo zapsat do škol již téměř 400 000 dětí (<http://www.rozvojovka.cz/success.php?id=163>). V České republice také působí řada organizací v rámci boje proti dětské práci. Pod hlavičkou Česko proti chudobě se podařilo sjednotit organizace, které organizují humanitární a rozvojovou pomoc, vzdělávání, dobrovolníky. Kampaň má dvě stránky: za prvé chce informovat veřejnost o problému chudoby, za druhé se snaží aktivně oslovit státní správu a politickou reprezentaci. Usiluje o dialog a o hledání způsobů, jak boj proti chudobě vést v rámci politiky (<http://www.rozvojovka.cz/clanky.php?id=402>). Česká republika také v roce 2000 podepsala Deklaraci tisíciletí, kterou se zavázala přispět ke splnění Rozvojových cílů tisíciletí včetně poskytnutí základního vzdělání všem chlapcům a dívkám na světě, a to do roku 2015 (<http://www.stopdetskepraci.cz/petice.php>). Na závěr bych zmínila dva velice významné dokumenty - Úmluvu o právech dítěte, kterou přijalo Valné shromáždění OSN v listopadu 1989. „Mezinárodní organizace práce přijala Konvenci o vyloučení nejhorších forem dětské práce (Konvence ILO182/1999), která zakazuje otroctví, práci z donucení, zneužívání dětí k ilegálním činnostem a práci dětí za nebezpečných podmínek. Tu podepsalo všech 174 členských států organizace.“⁵

---

⁴ Internetové stránky Internetové stránky programu zahraniční rozvojové spolupráce v ČR [online], [cit. 10. 6. 2007]. Dostupné z: <<http://www.rozvojovka.cz/success.php?id=158>>.

⁵ Internetové stránky společnosti Člověk v tísni ČR [online], [cit. 10. 6. 2007]. Dostupné z: <<http://www.infoservis.net/art.php?id=1044449613>>.

Dětská práce je jev, kterým by se všichni z nás měli zabývat nebo alespoň se nad ním zamyslet. Je opravdu neskutečné, co všechno musí děti v některých zemích vytrpět. Dětská práce je úkaz, který se nikdy neměl na světě objevit. Ale bohužel se tak stalo. Na závěr bych proto uvedla některá čísla, která se týkají dětské práce, aby si opravdu každý z nás uvědomil, jaká je skutečnost. Podle Mezinárodní organizace práce musí denně pracovat téměř čtvrt miliardy dětí po celém světě, z čehož 73 milionů nemá ani 10 let! Nejvíce je dětská práce rozšířena v Asii (přibližně 69% pracujících dětí), 32% pracujících dětí žije v Africe a zbytek v Latinské Americe. Dětská práce je nejrozšířenější v Indii – zde je až sto milionů dětských pracovníků.

Toto je realita. Zmíněné údaje jsou dost otřesné, když si uvědomíme, kolik na světě žije dětí a kolik jich musí pracovat již od útlého věku. Teď je tedy na každém z nás, jak s problematikou dětské práce naložíme. Někteří zvolí nejjednodušší cestu – tedy zamyslí se nad daným tématem a dále ho řešit nebudou (s pocitem, že oni s dětskou prací stejně nic nenadělají). Někteří lidé se však do boje proti dětské práci aktivně zapojují – přistoupením do nějaké organizace řešící danou problematiku, „adoptováním“ dítěte z chudé země, posíláním finanční pomoci, ... Když už se mnozí nepřipojí k aktivnímu boji, mohou alespoň přispět pasivně – například podepsáním petice, kterou jsem našla na těchto stránkách: <http://www.stopdetskepraci.cz/petice.php>. Je na každém z nás, pro jakou možnost se rozhodneme. A pokud si někdo říká: „Jak zrovna já bych mohl změnit počet dětských pracovníků?“, ať si přečte výrok Nelsona Mandely:

„Podobně jako otroctví nebo apartheid, ani chudoba není nic přirozeného a nezměnitelného. Jejím původcem je člověk a pomocí lidských činů může být také překonána i úplně vymýcena. Takovýto skutek pak není nějakým dobročinným gestem, nýbrž aktem spravedlnosti.“

POUŽITÉ ZDROJE

Růžička, Tomáš, Chmelař, Pavel. 2006. Brožura “ROZVOJOVÉ CÍLE TISÍCILETÍ - Manuál globálního rozvojového vzdělávání“. Praha: Nadace Divoké husy.

Internetové stránky mezinárodní kampaně „Stop dětské práci – je lepší chodit do školy“ (www.stopdetskepraci.cz)

Internetové stránky programu zahraniční rozvojové spolupráce v ČR (www.rozvojovka.cz)

Internetové stránky společnosti Člověk v tísni (<http://www.infoservis.net/>)